

Asia: VN/11385/2020

Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallisen ilmasto- ja energiastrategian luonnos

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Muu valtiollinen toimija, esimerkiksi virasto

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

- **Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse**

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (strategian luku 2.1)

-

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja nielujen kasvattamista koskien

ELY-keskukset kiittävät työ- ja elinkeinoministeriötä mahdollisuudesta lausua ja esittävät kaikkien ELY-keskusten yhteisenä lausuntona Suomen kansallisen ilmasto- ja energiastrategian luonnoksesta seuraavan.

Ilmasto- ja energiastrategian vaikuttavuusarviot ja taustaskenaariot ovat laajoja ja kattavia. Toimialakohtaiset tiekartat ovat osaltaan syventäneet taustatarkasteluja. Strategian toteuttamiseksi on tärkeä tunnistaa myös toimijoiden ja toimenpiteiden poikkileikkaavuus. Strategiassa viitataan kokonaisvaltaisesti päästökauppa-, taakanjako- ja maankäyttösektoreiden tavoitteisiin, mutta poikkileikkaavaa tarkastelua sektoreiden välillä ei ole tehty. Myös toimialatiekarttojen toimeenpanoa ja laatimista tulisi edelleen jatkaa, sillä niiden avulla pystytään tunnistamaan tarvittavia ratkaisuja toimijalähtöisesti.

ELY-keskukset monialaisena, alueellisena valtion viranomaisena voivat edistää strategian tavoitteita monipuolisesti sekä rahoitus-, kehittämis- että valvontatehtäviensä kautta. Suunnitelmassa merkittävä osa toimeenpanosta suunnitellaan rahoitettavan EU:n elpymis- ja palautusvälineen (RRF) rahoituksella.

Suunnitelmassa on tunnistettu, että siirtymä vähähiiliseen ja kestävään tulevaisuuteen edellyttää merkittäviä panostuksia puhtaiden energiateknologioiden kehittämiseen, tutkimukseen ja innovointiin. Suomalaisten yritysten vähähiiliratkaisujen kädenjälkivaikutus on merkittävä, koska niillä on mahdollisuus yltää ison mittaluokan kasvihuonepäästöjen vähenemisiin maailmalla. Uusien ratkaisuiden kehittämisellä mahdollistetaan paitsi päästöjen väheneminen myös parannetaan yritysten kilpailukykyä. ELY-keskuksilla on rahoitustehtäviensä lisäksi merkittävät mahdollisuudet edistää elinvoimaa alueillaan mm. osaamisen kehittämiseksi, TKI-investointien lisäämiseksi sekä ekosysteemien ja kumppanuuksien rakentamiseksi. ELY-keskuksilla on mahdollisuudet vaikuttaa osaamisen kehittämiseen mm. energia-alalla, digitalisaatiossa ja kansainvälisessä liiketoiminnassa.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (strategian luku 2.2)

-

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

Uusiutuvan energian menettelyjen sujuvoittamiseksi esitetään viranomaisille (AVI, ELY, TUKES) lisäresursseja. ELY-keskukset kiittävät niiden resurssitarpeen huomioimisesta ja pitävät esitystä tärkeänä. ELY-keskukset kiinnittävät huomiota siihen, että resursseista päätettäessä tulisi varmistaa, (esim. käymällä prosesseja käytännössä läpi) että resursseja kohdentuu aidosti niihin vaiheisiin, joissa henkilöstövaje hidastaa työtä tällä hetkellä.

Vihreän siirtymän lupakäsittelyn enimmäiskestoksi ehdotetaan 12 kuukautta. ELY-keskukset pitävät toimia prosessien nopeuttamiseksi kannatettavina. Tavoitteen toteutumiseksi tarvitaan strategiassa luvattuja riittäviä resursointia, minkä lisäksi tulisi huomioida mm. maastaselvitysten ja kuulutusten aikatauluttaminen. Aikataulun nopeuttamisessa auttaisi panostus ennakkolisiin vaiheisiin, joissa hakijan kanssa käytäisiin läpi luvan edellytykset. Myös tälle työlle tarvitaan riittäviä resursseja. Olennaista on myös huolehtia saapuvien hakemusten riittävästä laadusta.

Vaikuttavuuden lisäämiseksi tulisi huolehtia, että lisäresurssit kohdennetaan oikein ja myös osaamisen kehittäminen huomioidaan. Kunnat tulisi myös tunnistaa yhtenä lupaviranomaisena ja varmistaa, että niissä on riittävästi osaamista käsitellä energiakysymyksiin liittyviä lupia. Osaamisen kehittämisen tarvetta liittyy valvonnan lisäksi myös muihin ELY-keskuksen tehtäviin, joiden avulla voidaan edistää strategian tavoitteita. Tällaisia ovat esimerkiksi yritystuet sekä maaseudun kehittäminen.

Uusiutuvan energian lupaneuvonnan ja yhteyspisteviranomaisen, lupa- ja valvontaviranomaisten sekä vihreän siirtymän hankkeisiin liittyvien lisäresurssien välistä yhteistyötä tulee tiivistää ja kehittää. Yhden luukun periaatteen edistäminen eli Luvat ja valvonta -palvelun kehittäminen on tärkeää uusiutuvan energian lupa- ja ilmoitusmenettelyiden sujuvoittamiseksi.

Strategiassa on tunnistettu hyvin, että kaavoitus on olennainen osa uusiutuvan energian menettelyjä. Kaavoitukselle suunnatut lisäresurssit ovat erittäin tarpeellisia. Niitä suunnatessa tulisi tunnistaa oikeat toimijat ja paikat, jotta resursseilla saadaan aikaan tärkeimpien prosessien etenemistä. Kunnat ovat avainasemassa näissä kysymyksissä, sillä hankkeiden toteutuminen on riippuvaista nimenomaan kuntakaavoista. Kaavoitusosaamisen kehittämistä ja yhteisten toimintatapojen hakemista tarvittaisiin myös biomassojen ja biokaasun tuotannon kaavoituksen osalta. Tässä tulisi tunnistaa ELY-keskusten, maakuntien liittojen ja kuntien yhteistyön merkitys.

Tuulivoiman edistämässä merkittävässä roolissa on myös sähkönsiirtoverkon kapasiteetin riittävyys. Myös sähkönsiirtoverkon vahvistaminen aiheuttaa resurssitarvetta lupaviranomaisille. Sekä IE-strategian että maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman tavoitteiden kannalta olisi tärkeä tarkastella siirtoverkkoa ja tuulivoimaloiden rakentumista kokonaisuutena, jossa toimittaisiin mahdollisimman resurssitehokkaasti ja samalla mahdollistettaisiin tuulivoimatoimijoiden investoinnit.

Toimenpide, jossa arvioidaan mahdollisuuksia lisätä johtokäytävien yhteenkeskittämistä, on tärkeä. Tuulivoimatuotannon ja sähkönsiirtoverkkojen sijoittamiseen liittyvien hiilinielu- ja viherrakennehaittojen haasteet tulevat esiin ELY-keskusten YVA-prosesseissa. Tähän kokonaisuuteen tarvitaan panostuksia hyvien ratkaisujen löytymiseksi.

Tuulivoiman ja erilaisten tutkien yhteensovittamiseen tulisi ottaa mukaan myös tutkimuslaitokset toimijoina.

Vesivoiman osalta ELY-keskukset kiinnittävät huomiota kaikkien ympäristövaikutusten yhteensovittamiseen. Kaikki vesivoima on luokiteltu säätövoimaksi, mutta strategiassa olisi hyvä tunnistaa, että kaikki vesivoimalaitokset eivät välttämättä toimi säätövoimana. Vesivoimatuotannon osalta tulisi tarkastella myös vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen ja haittojen poistamiseen. Vesivoimatuotannon tulee olla luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta kestävää ja vesienhoitosuunnitelmien tavoitteiden mukaista.

Bioenergian osuutta kasvatettaessa tulee huomioida kestävä energiapuunhankinta, huomioiden mahdollisimman hyvin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Uusiutuvan energian ja maankäyttösektorin tavoitteita voidaan tukea myös CAP-suunnitelmalla sekä muilla tukimuodoilla (EU-osarahoitteisesti, kansallisesti, EU-elpymisvaroin sekä kansallisten elpymisvarojen kautta), joita hallinnoidaan ELY-keskuksissa. Huomiota tulisi kiinnittää siihen, että päästövaikutuksiltaan vaikuttavimmat toimet olisivat myös taloudellisesti kannattavia tiloille ja yrityksille.

3) Vety ja sähköpolttoaineet (strategian luku 2.3)

-

Avoin vastaus vetyä ja sähköpolttoaineita koskien

Vetyyn liittyen tarvittaisiin alueellista tietoa vedyn tuotannosta, jakelusta ja kehittämistarpeista, jotta tavoitteita voitaisiin edistää alueilla. Kaikkialla esimerkiksi tuotannon kehittäminen ei ole realistista, joten tulisi saada selkeämpää tietoa, miten näillä alueilla voidaan edistää vetyä ja sähköpolttoaineita osana kokonaisjärjestelmää. Vedyn jakeluinvestoinneissa tulee huomioida sen saatavuuden turvaaminen alueille, joilla ei ole omaa vedyn tuotantoa.

4) Energiatehokkuuden edistäminen (strategian luku 2.4)

-

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

Energiatehokkuus on edelleen merkittävä toimenpide erityisesti teollisuuden hukkalämpöjen osalta. Hukkalämmön potentiaalin täyteen hyödyntämiseen tulisi panostaa ensisijaisena toimenpiteenä. Hukkalämmön talteenottoa tulisi edelleen edistää eri keinoin, ja huomioida tässä myös ELY-keskusten valvonta- ja rahoitusasiantuntemus mahdollisuutena. Hukkalämmön talteenoton edistämiseksi tulee tarkastella myös tähän liittyviä mahdollisia lupaprosesseja ja niiden sujuvuutta.

5) Energian toimitus- ja huoltovarmuus (strategian luku 2.5)

-

Avoin vastaus energian toimitus- ja huoltovarmuutta koskien

Strategialuonnoksessa on huomioitu hyvin viranomaisten ja alan yritysten yhteistyön tärkeys. Toimitus- ja huoltovarmuudessa tulee huomioida laajemmin ilmastonmuutoksen vaikutukset ja arvioida riskejä laajassa yhteistyössä viranomaisten, yritysten sekä tutkimuslaitosten kanssa.

Geoenergian suurten tuotantolaitosten hankkeiden tukeminen on tärkeää niin vähäpäästöisen tuotannon kuin energiantuotannon huoltovarmuudenkin näkökulmasta. Turpeen korvaaminen puuperäisillä polttoaineilla on usein helpoin tapa suurissa CHP-laitoksissa, mutta samaan aikaan tulisi kehittää ja ottaa käyttöön polttoon perustumatonta teknologiaa.

Energiahuoltovarmuuden osalta tulisi tunnistaa myös kotimaisen biokaasutuotannon potentiaali.

6) Ydinenergian käyttö (strategian luku 2.6)

-

Avoin vastaus ydinenergian käyttöä koskien

-

7) Energiamarkkinoiden kehittäminen (strategian luku 2.7)

-

Avoin vastaus energiemarkkinoiden kehittämistä koskien

-

8) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (strategian luku 2.8)

-

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

Strategiassa painotetaan uuden teknologian kehittämistä ja innovaatioiden kaupallistamista koskien erityisesti energiainfrastruktuuria, uusia energiateknologioita, vety- ja power-to-X-ratkaisuja, sähköistymistä ja kiertotaloutta. Myös yritysrahoituksen suuntaaminen näihin kysymyksiin olisi tärkeää.

RRF-rahoitus on hyvä tukimuoto, mutta se ei välttämättä ole osunut ajallisesti kuntien tarpeisiin. Hakua olisi tarpeen järjestää jatkuvana. Vihreään siirtymään annettaville avustuksille tulee olla riittävästi käyttöaikaa, jotta lupaprosessit ehditään hoitaa.

9) Verotus (strategian luku 2.9)

-

Avoin vastaus verotusta koskien

-

10) Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (strategian luku 2.10)

-

Avoin vastaus ilmastomuutokseen sopeutumista koskien

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on tunnistettu strategiassa. Strategiasta ei kuitenkaan selkeästi käy ilmi, onko sopeutumista tarkasteltu poikkileikkaavasti kaikkien strategian osien läpi ja erityisesti huoltovarmuuskysymyksissä.

11) EU-vaikuttaminen (strategian luku 2.11)

-

Avoin vastaus EU-vaikuttamista koskien

-

1) Ilmastotavoitteiden saavuttaminen (strategian luku 3.1)

-

Avoin vastaus ilmastotavoitteiden saavuttamista koskien

-

2) Valtiontalousvaikutukset (strategian luku 3.2)

-

Avoin vastaus valtiontalousvaikutuksia koskien

-

3) Kansantalousvaikutukset (strategian luku 3.3)

-

Avoin vastaus kansantalousvaikutuksia koskien

-

4) Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset (strategian luku 3.4) sekä sukupuolivaikutukset (strategian luku 3.5)

-

Avoin vastaus perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia sekä sukupuolivaikutuksia koskien

-

5) Vaikutus energiajärjestelmään (strategian luku 4)

-

Avoin vastaus energiajärjestelmävaikutuksia koskien

-

Suomen vetyst strategia

-

Avoin vastaus Suomen vetyst strategiaa koskien

-

Avoin vastaus muita Ilmasto- ja energiastrategian osia koskien

ELY-keskukset pitävät energianeuvonnan jatkumista tärkeänä. Tässä tulisi ottaa huomioon ELY-keskusten tehtävien yhtymäkohdat maakunnalliseen neuvontaan esim. uusiutuvien

energiamuotojen ja energiatehokkuuden edistämisestä yrityksissä ja maaseudulla, ympäristötietoisuuden lisäämisestä ja ympäristökasvatusyhteistyöstä.

Merituulivoiman osalta toimenpide-ehdotukset (demo-hanke ja energiatuki) ovat perusteltuja. Toimia voisi edelleen vahvistaa ja samalla tarkastella, miten merituulivoimainvestoinneista tehtäisiin kansainvälisesti houkuttelevampia. Lisäksi toimia suunnitellessa tulisi ottaa huomioon jo vireillä olevat pilotit ja hankkeet.

Nykyiset ja etenkin tulevat merituulivoimalat ovat huomattavasti tehokkaampia kuin aiemmat. Myös tekniset ratkaisut ovat erilaisia aiempiin lähemmäs mannerrantaa suunniteltuihin voimaloihin nähden. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalle suunniteltu Halla-merituulivoimapuisto tulee suunnitelmien mukaan sijoittumaan aiempaa huomattavasti ulommas talousvyöhykkeelle verraten syvään veteen. Hankkeiden kannattavuus on paranemassa huomattavasti. Esimerkiksi Porin merituulivoimalat ovat nyt energiatuen myötä taloudellisesti kannattavia.

Kiertotalous koko energia-alaa koskettavana päämääränä on tärkeä. Kaikissa energia- ja liikennehankkeissa on huomioitava koko järjestelmän elinkaariset vaikutukset. Kiertotalouden näkökulmasta tarvitaan huolellista dokumentaatiota ja suunnittelua, jotta esimerkiksi materiaalit ovat palautettavissa kiertoon elinkaaren loppupäässä. Näin voidaan säästää energiaa ja vähentää primääristä tuotantoa.

Strategiassa on annettu painoarvoa muuhun kuin polttamiseen perustuvalla energiantuotannolle. CCS/CCU:ta olisi toteutettava erityisesti esim. jätteenpoltto-, bioenergia- tai teollisuuslaitosten yhteyteen. Monet tavoitteet ja toimenpiteet ovat osa samaa kokonaisuutta: esimerkiksi teollisuuslaitosten tulee samanaikaisesti siirtyä kohti uusiutuvia polttoaineita, parantaa energiatehokkuutta, ottaa hiilidioksidia talteen jne. ELY-keskuksilla on mahdollisuuksia edistää näitä ratkaisuja sekä valvonta- että rahoituskysymyksissä.

ELY-keskukset kiittävät ilmasto- ja energiastrategian valmistelijoita niiden tehtäväkenttään liittyvien luvitus- ja rahoituskysymysten tunnistamisesta ja lisäresurssien esittämisestä. Lisäksi tulisi vielä tunnistaa, että lisäresurssien tarvetta kohdistuu ELY-keskusten tehtäviin poikkileikkaavasti. Erityisesti kaavoituksen sekä alueellisen yhteistyön osalta ELY-keskusten alueidenkäyttötehtävien sekä ilmasto- ja kiertotaloustyön edistäminen tulisi myös tunnistaa keinona lisätä ilmasto- ja energiastrategian vaikuttavuutta.

Strategiassa on paljon edellisestä strategiasta toistuvia toimenpiteitä. Jatkossa tulisi huolehtia siitä, että strategiaa pidettäisiin jatkuvasti ja joustavasti ajan tasalla erilaisia toimintaympäristön muutoksia heijastellen. Toimeenpanon ja vaikuttavuuden seuranta tulisi myös varmistaa.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on esitellyt johtava ilmastoasiantuntija Soili Ingelin ja ratkaissut ylijohdajien puheenjohtaja Tommi Muilu.

Kerkkä Valeria
Pirkanmaan ELY - ELY-keskusten yhteinen lausunto